

JAN PIERZCHAŁA

ANTYKWARIAT

PRZY ULICY
BARBAROSSY

PAŃSTWOWY TEATR
DRAMATYCZNY
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W CZĘSTOCHOWIE

DYREKTOR I KIER. ARTYSTYCZNY AUGUST KOWALCZYK

KIEROWNIK LITERACKI JAN PIERZCHAŁA

JAN PIERZCHAŁA — kierownik literacki naszego Teatru — jest pisarzem, który swoją twórczość i działalność związał z Zagłębiem i Śląskiem.

Prozę Jana Pierzchały cechuje ostrość obserwacji, wszechstronna znajomość tematu, oryginalny język, celność charakterystyki i przemyślana kompozycja.

„Arkusze poetycki” — 1948

„Dziewczyna” — powieść — 1952,

„Noce bez światła” — powieść — 1954,

„Rozstanie i powrót” — powieść — 1957,

„Antykwariat przy ulicy Barbarossy” — opowiadania — 1964, trzy z tego właśnie tomu stanowi tworzywo literackie dzisiejszego spektaklu,

„Anastazy Kowalczyk” opowieść biograficzna — 1962,

„Legenda Zagłębia” — szkice literackie — 1963,

„Dzień z nocą na trzy podzielony”

powieść — 1964, nagrodzona na ogólnopolskim konkursie na współczesną powieść o tematyce górniczej. „Dzień z nocą na trzy podzielony” został zrealizowany przez reżysera Wandę Jakubowską i ukazał się ostatnio na ekranach kin całej Polski. Tytuł filmu „Gorąca linia”.

PRZENIESIENIE

na scenę utworu pisanego w formie zbioru opowiadań, wiąże się z pytaniem — dlaczego? Na wstępie wyjaśnienie: nie jest to próba adaptacji scenicznej, próba zmiany faktury utworu.

Opowiadania te mają dużą siłę teatralnego i dramatycznego wyrazu — pozostając opowiadaniem!

Aktorzy posługują się narracją, dialogiem a także bezpośrednio przekazują swoje myśli, uczucia i obserwacje.

Opracowanie sceniczne polega więc na kondensacji dialogu, przeżytych psychicznych i obserwacji, na problemie nadania im dynamizmu dialogu scenicznego.

Rytm opowiadania byłby jednak zbyt wolny w zetknięciu z dynamicznymi prawami sceny — skreślono więc to — co wydawało się możliwe do zastąpienia przez osobowość aktora, mimikę, sytuację, przez muzyczny czy plastyczny przerywnik.

W ostatecznym rezultacie chodziło o takie wyważenie tych wszystkich proporcji, aby dominowało słowo, są to bowiem rozważania w ramach Teatru Słowa — Teatru Poezji.

Trzy opowiadania Jana Pierzchały („Białe koszule”, „Pauna Luedeking”, „Marfija”) z tomu „Antykwariat przy ulicy Barbarossy”, wiodą czytelnika w świat oryginalny i odrębny, są prześwietlone subtelnością i mądrą metaforą.

Ostą tych trzech opowiadań jest konflikt uczuciowy pomiędzy: Hugonem i Adela, Henrykiem i Berbel oraz Konstantym i Marfiją.

We wszystkich tych opowiadaniach stosunek ten ulega zmianom, przeobrażeniom, dramatycznemu rozwojowi, pod wpływem nadrzędnej presji, którą można npraszczając sprowadzić do odwrotnego konfliktu poeta i świata.

Dla większej wewnętrznej spójności role: Adeli i Marfiji oraz Hugona i Konstantego — grają: ta sama aktorka i aktor

Pierwsze opowiadanie utrzymane w tonacji intelektualnej groteski mówi o człowieku, który zmuszony życiową sytuacją wypredaje białe koszule, które mu zostały z dawnych, dobrych lat.

Kupujący szybko jednak wykorzystują sytuację: wrażliwość i niezaradność sprzedawcy ułatwia grabież kosał.

Subtelnie rysujący się motyw „ostatniej kosał”, którą tak chętnie z nas bliźni zdzierają, stanowi jakby zaproszenie do późniejszych dyskusji, którą w następnych opowiadaniach wyznacza nasilający się konflikt ludzkiej wrażliwości i bezwzględności praw otaczającego nas świata.

W „Pannie Luedeking” konflikt ten wyznaczają dwa motywy: motyw liryczny (miłość Henryka i Berbel) i utrzymany w konwencji realizacyjno-psychologicznej — odwrotny konflikt mistrza i ucznia, starego i nowego.

Aktorzy operują tutaj normalnym scenicznym dialogiem a także opowiadają o granicy przez siebie postaci, jakby oddalając się od niej.

Te zbliżenia i oddalenia są analogiczne do zbliżeń i oddaleń kamery filmowej, tworząc specyficzną analogię filmowości Teatru Poezji.

Wszystkie te problemy są jakby syntetycznym sprawozdaniem o wymiaru spraw najistotniejszych w mistrzowskim opowiadaniu — Marfija.

Są sprowadzone do wymiaru namalowanego, przejmującego pytania o sens istnienia — o wybór dróg postępowania.

Konflikt Marfiji i Konstantego wydaje się konfliktem każdej pary, każdego z nas.

Autor prowadzi ten konflikt od punktu wyjścia, jakim jest bezsens istnienia dwójga skazanych na siebie ludzi — ludzi, którzy przeszli od nienawiści wzajemnej do obojętności, którzy daremnie próbują usprawiedliwić ten bezsens szukaniem wyjścia poza sobą, podczas gdy przyczyna tkwi w nich samych.

Dochodzi do katastrofy, kiedy rzeczywistość brutalnie likwiduje mił płękiego kochanka (tego zausze młodego, lepszego), przejmująca scena Konstanty — Pielęgniarka nad łóżkiem sparaliżowanego rywala.

Aktorzy grają tę scenę w kryjących twarze kostiumach maskach.

Podobnie występujące w opowiadaniu postacie: Pielęgniarki i Zamiatacza, służą autorowi przede wszystkim do demonstracji stanów uczuciowych Marfiji i Konstantego — wyznaczają etapy tych stanów.

W inscenizacji zrezygnowano więc z wprowadzenia odrębnych postaci — zastępując je propozycjami plastycznymi, które opowiadając — ograżają Marfija i Konstanty.

Jeśli bezpośrednio zetknięcie z widzami potwierdzi teatralność i siłę dramatycznego wyrazu — tkwiącą zdaniem realizatorów w prozie Pierzchały — wypadnie tylko życzyć autorowi aby związał się bliżej pisaniem dla sceny.

ANDRZEJ PISAREK

BIAŁE KOSZULE

Adela JOLANTA SZAJNA
Hugon. . . . AUGUST KOWALCZYK

PANNA LUEDEKING

Profesor Roth ANTONI RYCHARSKI
Henryk. . . . ANDRZEJ PISAREK
Berbel KRYSZYNA BRYLÓWNA
Postać
epizodyczna . STEFAN KUBICKI

MARFIJA

Marfija. . . . JOLANTA SZAJNA
Konstanty. . . . AUGUST KOWALCZYK

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Scenografia – ALICJA KURYŁO

Opracowanie dramaturgiczne
inscenizacja i reżyseria
ANDRZEJ PISAREK

Opracowanie muzyczne – ANDRZEJ TRYBUŁA

Sp. Pracy „Udziałowa“ zam. 2987 8 10 65 F-24 600 sztuk

Ze zbiorów
Działu Dokumentacji
ZG ZASP